

Zdarzyło się dziś... 28 sierpnia 1959 r.

28 sierpnia 1959 r. zmarł adw. Rafał Lemkin, twórca pojęcia „ludobójstwo” oraz projektu konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa. Dokument, podpisany 9 grudnia 1948, nazwano „Konwencją Lemkina”.

Urodził się 24 czerwca 1900 r. W latach 1919–1920 służył w jednostkach sanitarnych przy Armii Polskiej w okolicach Wołkowyska. W 1919 r. zapisał się na Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1921 r. przeniósł się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Wspólnie z Tadeuszem Kochanowiczem przetłumaczył na język polski Kodeks karny republik sowieckich z 1922 r. W 1926 r. uzyskał stopień doktora prawa. Odbывał aplikację prokuratorską, pracował jako prokurator, ale też jako referendarz (protokolant) w sekcjach i podkomisjach karnistycznych komisji kodyfikacyjnej RP. W 1934 r. zrezygnował z pracy w prokuraturze i wpisał się na listę adwokatów izby adwokackiej w Warszawie.

W 1927 wydał tłumaczenie nowego kodeksu karnego Rosji sowieckiej, a w 1929 tłumaczenie kodeksu karnego faszystowskiego. W 1931 r. był sekretarzem-członkiem Polskiego Towarzystwa Ustawodawstwa Kryminalnego, w ostatnich latach przed wybuchem wojny był sekretarzem generalnym Towarzystwa.

W latach 30. był aktywny jako naukowiec, pisarz, adwokat. Publikował na łamach „Palestry”, „Głosu Prawa” i „Głosu Sądownictwa”. W 1933 r. w referacie naukowym po raz pierwszy wyodrębnił tzw. przestępstwa nowego typu, godzące w interesy całej ludzkości.

Po wybuchu wojny, na początku 1940 r. wyemigrował do Szwecji, gdzie pracował jako wykładowca na Uniwersytecie w Sztokholmie. Następnie, w 1941 r. przeniósł się do USA, gdzie pracował w Duke University w Durham w Karolinie Północnej. W 1942 wyjechał do Waszyngtonu, gdzie objął stanowisko głównego doradcy w Board of Economic Warfare. W latach 1942–1943 napisał swoją najważniejszą książkę „The Axis Rule in Occupied Europe” (wyd. 1944), poświęconą pojęciu ludobójstwa. Stworzony przez siebie termin „genocidium” (ludobójstwo) rozumiał jako zorganizowane działania, mające na celu

zniszczenie narodu lub grupy etnicznej poprzez dezintegrację instytucji, kultury, języka, świadomości narodowej i religijnej, gospodarczych podstaw egzystencji, a następnie pozbawienie ludzi bezpieczeństwa, wolności, zdrowia, godności i ostatecznie życia. Proponował też przyjęcie międzynarodowej konwencji dotyczącej zapobiegania ludobójstwu.

W procesie norymberskim został doradcą Roberta H. Jacksona, głównego oskarżyciela z ramienia USA. Od 1946 r. był konsultantem Komitetu Prawnego ONZ i razem z Henrim Donnendie de Vabresem napisał wstępny projekt Konwencji w sprawie Zapobiegania i Karania Zbrodni Ludobójstwa podpisanej 9 grudnia 1948 r.

W latach 1948–1951 wykładał prawo międzynarodowe na Uniwersytecie Yale. W wykładzie *Sowieckie ludobójstwo na Ukrainie*, wygłoszonym w nowojorskim Manhattan Centre w 20. rocznicę Hołodomoru (1953), uznał sztucznie wywołany przez władze sowieckie głód na Ukrainie lat 1932–1933 za klasyczny przykład tej zbrodni.

W 1951 i 1952 był nominowany do Pokojowej Nagrody Nobla. W 1950 został odznaczony kubańskim Krzyżem Wielkim Orderu Carlosa Manuela de Céspedes, a w 1955 – Wielkim Krzyżem Zasługi Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec.

Znał sześć języków obcych – jidysz, rosyjski, francuski, niemiecki, angielski i szwedzki.

Zmarł 28 sierpnia 1959 r. w Nowym Jorku. Spoczywa na Mount Hebron Cementary w Nowym Jorku.

Przez wiele lat po śmierci Lemkin był zapomniany. Na nowo odkryty w latach 90-tych XX w. Odbyło się wówczas wiele sympozjów poświęconych pojęciu ludobójstwa, w 2006 r. w USA powstały dwie sztuki teatralne poświęcone Lemkinowi. Od 2000 r. Instytut Studiów nad Ludobójstwem w Nowym Jorku przyznaje co dwa lata nagrodę im. Rafała Lemkina. W 2013 podobną nagrodę przyznano w Polsce przez MSZ. Nie była to jednak nagroda cykliczna.